

GÜVENLİK VE KRİZ YÖNETİMİ

Dr. Selim ÇAPAR - Mehmet KOCA

Giriş

Günümüzün küreselleşen dünyasında uluslararası, ekonomik, güvenlik, sosyal ve siyasi ilişkiler alanında görülen baş döndürücü gelişmeler kaçınılmaz bir şekilde bazı zorlukları da beraberinde getirmekte ve bu zorluklarda kriz alanları oluşturabilmektedir. Bu noktadan hareketle de kriz yönetimi konusu bireylerden, devletlere ve hatta ulus-üstü yapılara kadar üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir olgu haline gelmiştir.

Bu çalışmada krizin tanımı, özellikleri, evreleri, krizden kaçınma yolları ve kriz yönetimine ilişkin teorik bir çerçeve çizilecek, güvenlik alanında kriz yönetimi, alınması gereken temel önlemler ve Türkiye'deki kriz yönetiminin hukuki altyapısına yönelik özet bir çalışma sunulacaktır.

1. Krizin Tanımı

Günümüzün küreselleşen dünyasında sıklıkla karşılaşılan süratli değişim ve gelişimin meydana getirdiği belirsizlik durumu, bireyleri, kamu ve özel sektörde faaliyet gösteren kuruluşları/örgütleri ve devletleri sürekli bir şekilde beklenmedik tehlike ve fırsatlar ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Bu kapsamda kriz olgusu¹ terazinin bir kefesinde tehlike/tehdit ağırlığıyla birey, örgüt ve devletler için olumsuz bir durum sergilemekle birlikte diğer kefesinde bulunan fırsat ağırlığıyla da kendi mevcudiyet ve gelişimlerinin devamının sağlanmasında bu aktörler için olumlu bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Kriz Yunanca “Karar”, “ayrılmak” anlamına gelen Krisis kavramından gelmektedir. Bu öznel bir karar anı değil, bir sürecin içinden bir sürecin içine veya bir sürecin içinde bir duruma geçiş başlarken ortaya çıkan bir karar ya da kararsızlık anını ifade etmektedir (Patan, 2009: 3).

Beklenmedik, olağanüstü bazı olayların meydana gelmesi; tayfun, sel, deprem, yanardağ patlaması gibi felaketler, nükleer, kimyasal ve biyolojik maddelerin insan sağlığını yaygın biçimde tehdit etmesi, hava, deniz ve karayollarına ait araçlarda meydana gelen kazalar, terör amaçlı saldırılar, savaş tehlikesinin yanı sıra mali ve finansal piyasalarda meydana gelen olağanüstü

¹ Dikkat çekici bir özellik olarak Çin yazısında kriz iki sembolle ifade edilmektedir. Bu iki sembol “fırsat” ve “tehlike” anlamlarını ifade etmekte; yani krize aynı anda hem olumlu hem olumsuz çağrışımlar yüklemektedir.

gelişmeler genel olarak kriz nedenleri arasında sayılmaktadır (Aykaç, 2001: 125).

İnsan ve toplum yaşamında görülen sosyal, psikolojik, ekonomik, mali, siyasi, tıbbi ve doğal krizlerin yanı sıra, çalışma ve yönetim yaşamında da örgütsel krizler görülebilmektedir.

Kriz, arzu edilmeyen bir sonucu olan, planlanmamış bir olay, durum veya olaylar dizisi olarak tanımlanabilir (Sezgin, 2003: 182-183).

Türk Dil Kurumu krizi; bir organda birdenbire ortaya çıkan fizyolojik bozukluk, bir kimsenin yaşamında görülen ruhsal bunalım, bir şeyin çok kıt bulunması veya bir şeye duyulan ani ve aşırı istek olarak² tanımlanmaktadır (TDK, 2017).

Kriz, birdenbire meydana gelen kötüye gidiş, gelişme, buhran, tehlikeli an; büyük sıkıntı olarak da tanımlanmaktadır (Alonot, 2017).

Bir başka tanımda ise kriz, önceden beklenilmeyen ve sezilmeyen, örgüt tarafından çabuk ve acele cevap verilmesi gereken, örgütün önleme ve uyum mekanizmalarını yetersiz hale getirerek, mevcut değerlerini, amaçlarını ve varsayımlarını tehdit eden gerilim durumu olarak yapılmaktadır (Arslan ve Tağraf, 2003: 150).

Ayrıca örgütsel açıdan yapılan bir başka tanımda ise kriz, bir örgütün üst düzey hedeflerini tehdit eden bazen de örgütün yaşamını tehlikeye sokan ve ivedi tepki gösterilmesini gerektiren; örgütün kriz öngörme ve önleme mekanizmalarının yetersiz kaldığı gerilim yaratan bir durum olarak yapılmaktadır (Demirtaş, 2000: 354).

Güvenlik açısından bakıldığında ise kriz, barışta veya normal şartlarda ülkenin ulusal güvenlik ve çıkarlarını, siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek, tehlikeye sokabilecek aniden ortaya çıkan beklenmedik durum ve olaylar ile başlayarak silahlı çatışmaya kadar tırmanan, müteakiben barış durumuna ve normal şartlara dönülmesine kadar uzanan bir süreçtir (Yılmaz, ty:2).

Bu noktadan hareketle de genel olarak yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü meydana gelen olgular kriz olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda farklı kriz tanımları yapılmakla birlikte, kriz olgusu ile ilgili olarak genellikle üzerinde fikir birliğine varılan tanımlardan birisi “Temel yapıların, değerlerin ve normların beklenmedik gelişmeler sonucu, olumsuz yönde etkilenme durumu” olarak yapılmaktadır (Aykaç, 2001: 125).

2. Krizlerin Sebepleri, Temel Özellikleri ve Evreleri

² Türk Dil Kurumunun yapmış olduğu kriz tanımında daha çok bireyi merkeze alan bir yaklaşım sergilemiş ve afetler ile çalışma hayatını kapsama alan örgütsel bir kriz tanımına değinilmemiştir.

Krizlerin altında yatan nedenler literatürde genel olarak içsel ve dışsal sebepler olarak dualistik bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Krizin içsel sebepleri hakkındaki tartışmalar örgütlerin iç işleyişinden kaynaklanan sorunlara odaklanırken, krizin dışsal sebepleri çevresel faktörlere odaklanmaktadır.

Bu kapsamda krizlerin içsel sebepleri olarak; karar verme ve uygulamadaki yavaşlık, sık sık yapılan önemli hatalar, işveren-işgören iletişim kopukluğu, amaçların yeterince belirgin olmaması, işgören devir hızı ve devamsızlıkların yüksek olması, aşırı ve dengesiz iş gücü/ iş yükü, iş ortamından hoşnutsuzluk, yönetimin tahmin ve sezi gücünün zayıf olması, hızlı çevre değişimlerinde yavaş kalması, çevre değişiminde yeterli bilgi toplayamaması gibi faktörler sayılmaktadır.

Krizlerin dışsal sebepleri olarak; ekonomik çevre değişiklikleri, sosyal (toplumsal) ve kültürel çevre değişiklikleri, hukuki ve politik çevre değişiklikleri, teknolojik çevre değişiklikleri, rekabet koşullarındaki değişiklikler ve tabii felaketler sayılmaktadır (Patan, 2009: 12-14).

Kriz için yapılan tanımlamalarda sayılan özellikler, aslında bir nevi krizin özelliklerini de ortaya koymaktadır. Krizi, temeli itibariyle yaşanan diğer olağan gerilimlerden ayıran üç temel özelliği; önceden sezilmeyen ani bir değişikliği ifade etmesi, krize çabuk ve acele cevap verilmesi gerekmesi ve meydana gelen değişimin örgütün devamlılığını ciddi şekilde tehdit etmesi olarak sıralanabilmektedir (Arslan ve Tağraf, 2003: 150).

Bir başka yaklaşımda ise krizin ana özellikleri; olası kayıpları ifade eden tehdit, mevcut zaman ile karar verilebilecek son an arasındaki zaman baskısı, beklenmedik ve ani değişimleri ifade eden sürpriz faktörü olarak sayılabilmektedir.

Bu kapsamda krizlerin genel özellikleri olarak; örgütün üst düzey hedeflerini ve hatta varlığını tehdit etmesi, örgütün önleme ve öngörme mekanizmalarının yetersiz kalması, acil müdahale gerektirmesi ve zaman baskısı, beklenmedik ve ani değişimlerle ortaya çıkması, karar vericilerde gerilime yol açması, korku ve paniğe neden olması, kontrol edilme güçlüğü ve yaşamsal bir dönüm noktası olması olarak sıralanabilmektedir.

Krizlerin her ne kadar beklenmedik bir şekilde ortaya çıktığı söylene de, doğal afetler sonucunda oluşan krizler dışında diğer faktörlerden kaynaklanan krizler oluşum süreçleri içerisinde bazı belirtiler göstermekte ve çeşitli evrelerden geçmektedir.

Genel olarak krizlerin oluşum evreleri ise; başlangıç noktası, kuluçka dönemi, belirme anı, hücum safhası, kurtarma safhası ve yeniden yapılanma safhası olarak nitelendirilmektedir.

Krizin kavramsal olarak başlangıç noktası olarak adlandırılan birinci evresi geçmişte etkili olan, yaklaşımlarla ve eylemlerle ifade edilen, kabul görmüş kültürel değerler, inançlar ve normlarla karakterize edilmektedir.

Kuluçka dönemi olarak adlandırılan ikinci evresinde kabul görmüş bilgi ile bağdaşmadığı fark edilemeyen olaylar yavaş yavaş birikir. Bu dönemde aslında gelmekte olan kriz sinyaller göndermektedir.

Belirme anı denilen üçüncü evresinde; kriz, kaçınılmaz olarak karar vericilerin dikkatini çeker. Eğer örgütün erken uyarı sistemleri kriz sinyallerini yakalamışsa, korunma mekanizmaları harekete geçirilir, kriz planları devreye sokulur. Ancak bazı durumlarda tüm şartlar yerine getirildiği halde kriz durumundan kurtulmak mümkün olmayabilmektedir.

Hücum safhası denilen dördüncü evresinde krizin doğrudan etkileri, örgüt üyelerinin birçoğu tarafından tamamen anlaşılır hale gelir. Kriz önlenememiştir ve saklanamaz bir halde örgütü ve çevresini etkilemeye başlamıştır.

Kurtarma safhası adı verilen beşinci evresinde acilen durum yeniden tanımlanır. Krizin en önemli özellikleri belirlenir ve kurtarma işlemi başlar. Bu evrede kriz yönetim ekibi krizi idare etmeye ve kriz planlarını uygulamaya devam eder.

Krizin son evresi olan yeniden yapılanma safhasında ise krizin etkileriyle başa çıktıktan sonra önceden kabul edilmiş inançlar, normlar, prosedürler ve hareket kuralları, örgütün gelecek krizlerle baş etme yeteneğini geliştirmek için gözden geçirilmektedir (krizyönetimi, 2017).

3. Krizden Kaçınma Yolları

Daha önceden de bahsedildiği üzere doğal afetler sonucu meydana gelen krizler dışında ortaya çıkan krizlerin bazı öncül sinyaller verdiği bilinmektedir. Eğer bu sinyaller doğru değerlendirilir ve gerekli önlemler alınırsa birey, kurum/örgüt veya devletler ister krize girsin isterse kriz oluşum sürecinin başlarında olsun mevcut durumdan en avantajlı şekilde çıkmasını bilecektir.

Krizi önlemek veya krize hazır olabilmek için krize neden olan iç ve dış faktörlerin sürekli ve dikkatle izlenmesi ve alınan sinyallerin dikkatli bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde gerek bölgesel ve gerekse küresel düzeyde meydana gelen oluşumlara bağlı olarak ortaya çıkması muhtemel olan ve olumsuz etkiler yapabilecek gelişmeler de izlenerek muhtemel kriz oluşumlarının önüne geçilebilecektir.

Kriz oluşumunu engellemedeki önemli bir unsur doğru ve yeterli bilgi akışının sağlanmasıdır. Sistemin kabiliyetine bağlı olarak karar süreci içine giren kaliteli bilgi etkili bir bilgi akışını içererek sistemdeki aşırı yüklenmeleri engellemektedir. Doğru bilginin doğru zamanda doğru kişiye ulaşmasının sağlanmasıyla, bilgi eksikliği veya yanlış anlamalar sebebiyle risk unsurlarının krize dönüşmesi önlenmiş olur.

Göze alınacak risk miktarının belirlenmesi de bir diğer krizden kaçınma yoludur. Çünkü bu miktarın üzerine çıkılması, riskli durumun her an krize dönüşmesine zemin hazırlayabilmektedir.

Erken uyarı sistemleri oluşturmada krizden kaçınmada önemli bir tedbir olarak karşımıza çıkmaktadır. Erken uyarı sistemleri sayesinde krizin varlığı, şiddeti ve yoğunluğu tespit edilebilir.

Krize karşı önleyici planların yapılması ve kriz önleme birimlerinin oluşturulması da krizlerden kaçınmada önemli görülen tedbirlerdendir (Arslan ve Tağraf, 2003: 152-158).

4. Kriz Yönetimi

Günümüzün küreselleşen dünyasında uluslararası, ekonomik, güvenlik, sosyal ve siyasi ilişkiler alanında görülen baş döndürücü gelişmeler kaçınılmaz bir şekilde bazı zorlukları da beraberinde getirmekte ve bu zorluklarda kriz alanları oluşturabilmektedir. Bu noktadan hareketle de kriz yönetimi konusu bireylerden, devletlere ve hatta ulus üstü yapılara kadar üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir olgu haline gelmiştir.

Kriz yönetimi, muhtemel kriz durumuna karşılık, kriz sinyallerinin alınarak, değerlendirilmesi ve kriz durumunun en az kayıpla atlatabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanması sürecidir.

Bir başka tanıma göre ise kriz yönetimi; “kriz olarak nitelendirilen durumu ortadan kaldırmak için planlı, sistematik ve rasyonel bir şekilde uygulanan faaliyetler topluluğu olarak yapılmaktadır.

Kriz yönetiminin özelliklerini genel olarak; temel amacının krizleri önceden görmesi, karar vericilerin algılama yapılarının kriz yönetiminde önemli bir yer tutması, kriz yönetiminin sürekli bir işlem olmasının yanı sıra önemli, gerekli, zor ve karmaşık bir süreç, iletişim, yapılandırma, kontrol, maliyet, kültür, durumsallık planlaması, sistemlerin karmaşıklığı ve birbirine bağlılığı gibi faktörlerin kriz yönetiminde önemli yer tutması, kriz yönetiminin bazı yetenekleri ve belirli bir tolerans göstermeyi gerektirmesi, kriz yönetiminin, stratejik yönetim alanına girmesi olarak sıralamak mümkündür.

Norman’a göre kriz yönetimi; krizden kaçma, krizi yönetmeye hazırlanma, krizi saptama krizi dondurma, krizi çözme ve krizden yarar sağlama olmak üzere altı aşamadan oluşmaktadır (Patan, 2009: 36-43).

Örgütü kriz ortamından çıkarmak, öncelikle yöneticilere düşmektedir. Muhtemel bir krize hazırlıklı olan bir yöneticiden, bu sıkıntılı dönemi başarılı şekilde yönetmesi beklenebilir (Karaköse, 2007). Bununla birlikte krizler, başarılı liderlerin çıkmasına fırsat veren bir nitelik taşırlar. Kriz esnasında lider, etkili ve açık iletişime, net bir vizyona ve değerler silsilesine, samimi insani ilişkilere dayalı bir yaklaşım içinde bulunmalıdır. Ancak başarılı liderlerin uyumlu, birbirini tanıyan ve güven duyan, adanmışlık hisleri yüksek farklı

yetenekte bireylerden oluşan ekipler tarafından desteklenmesi önemli bir etkidir (Arslan, 2009). Ekipler kriz anında ilk tepkiyi verebilecek ve taktik müdahaleyi mümkün kılacak en önemli örgütsel unsurdur.

5. Güvelik Alanında Kriz Yönetimi

Tarih boyunca ülkelerin sivil ve asker yöneticileri, belirsizlikleri azaltacak ve karar almada önemli avantajlar sağlayacak bilgilerden yararlanmak suretiyle, iç ve dış tehditler konusunda önceden uyarılmaya ve hazırlıklı olmaya önem vermişlerdir (Yılmaz, ty:1). Bu kapsamda bir ülkenin iç ve dış güvenliğini tehdit edebilecek boyuttaki krizlerin henüz oluşmadan önlenmesi, en az zararla atlatılması veya avantaja dönüştürülmesi devletlerin güvenlikleri için hayati bir önem taşımaktadır.

Küreselleşmeye bağlı olarak ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonucunda dünya düzeni ulusal egemenliğin ötesine doğru hareket etmektedir. Ulusal egemenlik sonrası siyasi mantık da güvenlik sorunlarına çözümün uluslar-üstü yapılarda aranması gerektiğini varsaymaktadır. Güvenliğin kendisi ise odakta sadece fiziksel güvenliğe yönelik tehdit olarak kalsa bile, giderek karmaşık bir hal almaktadır. Ölümcül tehditler toplumun farklı kesim ve seviyelerinden, hem ulusal hem de uluslararası düzlemlerden gelebilmekte ve oluşan/oluşabilecek kriz noktaları ülkeler için önemli sorun adacıkları oluşturabilmektedir (Hettne, 2008: 88).

Bu noktadan hareketle bir devletin iç ve dış güvenliğini tehdit eden krizler zamanında önlenemez veya süreç düzgün yönetilemez ise bu krizlerin sosyal, siyasal, ekonomik ve güvenlik boyutundaki maliyetlerinin çok yüksek düzeylere çıkması ve ülkeye zarar vermesi kuvvetle muhtemeldir.

Bir ülkenin güvenliğini ilgilendiren alanlarda meydana gelebilecek krizlerde, kriz yönetim sürecinin temel aşamalarını; önce bilgi toplayarak durumu analiz etmek, buradan hareketle ulaşılabilecek hedefleri ve seçenekleri tespit etmek, seçeneklerin içinden en uygun olanı uygulamak ve bu döngüyü geri besleme kanalları ile devam ettirmek oluşturmaktadır.

Bu noktadan hareketle güvenlik alanında başarılı bir kriz yönetiminin temel taşlarını ise; krizi önceden sezmek, önleyici tedbirler konusunda süratle karar alarak yürürlüğe koymak, krizi büyümeden önlemek hususları oluşturmaktadır.

Ayrıca kriz yönetimi, kriz yönetim sistemi, vasıtaları ve prosedürlerinin yer aldığı bir kurgunun gerektiğinde kullanılmak üzere hazır halde bulundurulmasını gerektirmektedir. Kriz yönetimi kurgusu ise; fiziki tesisler ve kadrolar, önceden belirlenmiş düzenlemeler ve süreçler ile krizi önlemek ve karşılık vermek için önceden belirlenmiş tedbirleri içermektedir.

Söz konusu tesisler içinde önemli bir yer tutan Kriz Yönetim Merkezleri; politik, ekonomik ve askeri istihbarat ve bilginin alınması, değişimi ve dağıtım yanında brifingler ve personelin çalışması için gerekli altyapıyı sağlamaktadır.

Krizin tanımlanması ve izlenmesi, istihbarat ve bilginin paylaşımı, değerlendirmelerin üretim ve dağıtım, medya ve kamuoyunun bilgilendirilmesi, sivil acil durum konuları ise önceden belirlenmiş süreçler ve düzenlemeleri içermektedir (Yılmaz, ty: 2-4).

Güvenlik alanında meydana gelebilecek iç ve dış kaynaklı krizlerde öne çıkan en önemli husus krizlerin gerçekleşmeden önlenmesi noktasında istihbarat konusudur. Doğru kaynaklardan zamanında elde edilebilen ve etkin bir şekilde değerlendirilen bir istihbarat, krizleri önleme noktasında hayati bir önem taşımaktadır.

Krizlerin etkin yönetimi hususunda istihbaratın toplanması konusundan sonra öne çıkan ikinci husus ise toplanan istihbaratın doğru bir şekilde analiz edilmesi ve karar vericilere çözüm önerilerinin zamanında iletilmesidir. Burada öne çıkan husus alınan istihbaratta yönlendirilmiş olabilecek bilgiyi doğru bir şekilde ayıklayabilecek ve analiz edecek yetişmiş personelin bulunmasıdır.

Sonuç olarak güvenlik alanında meydana çıkabilecek krizlerle başa çıkmada; istihbarat, muhtemel krizle ilgili alınan istihbaratın doğru değerlendirilmesi ve karar vericilere en uygun çözüm önerilerinin sunulması ve krizlere hızlı ve etkin bir şekilde cevap vermede uygun altyapı ve beşeri kapasitesinin oluşturulması gerektiği değerlendirilmektedir.

6. Türkiye’de Kriz Yönetimi

Türkiye’de ilk kriz yönetimi çalışmaları 1997 yılında başlamıştır. Bu yılın başında Ülkemizde kriz durumlarını yönetmek amacıyla Başbakanlığa bağlı bir "Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi" oluşturulmuş ve bu merkezin amaçları ve çalışma esasları bir yönetmelikle düzenlenmiştir.

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde meydana gelen iki büyük deprem ise afetlere (afet kaynaklı krizlere) ilişkin yürürlükteki mevzuatın eksiklerini ve sorunlarını bir bütün olarak ortaya çıkaran önemli kırılma noktaları olmuştur.

2009 yılında 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’a dayanılarak Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı oluşturulmuştur. Bu Kanun ile kriz ve afet yönetim sistemimizde hem afet yönetimi anlayışında bir değişikliğe hem de örgütsel anlamda farklı bir yapılanmaya gidilmiştir.

Bu Kanun; afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme

çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması ve bu konularda politikaların üretilmesi ve uygulanması hususlarını kapsamaktadır.

Anılan Kanun kapsamında afet ve acil durumlarla ilgili olarak hazırlanan plan, program ve raporları onaylamakla görevli Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu, afet ve acil durum hallerinde bilgileri değerlendirmek, alınacak önlemleri belirlemek, uygulanmasını sağlamak ve denetlemek, kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu ile depremde korunmak, deprem zararlarını azaltmak, deprem sonrası yapılacak faaliyetler hakkında öneriler sunmak ve depremle ilgili araştırmalar için politikaları ve öncelikleri belirlemek amacıyla Deprem Danışma Kurulu oluşturulmuş, ayrıca illerde, il özel idaresi bünyesinde, valiye bağlı il afet ve acil durum müdürlükleri kurulmuştur (DKBB, 2017).

Ancak, 2011/1377 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren “Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezleri Yönetmeliğini yürürlükten kaldırmıştır.

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliğinin yürürlükten kaldırılmasıyla; terör olayları, yaygın şiddet hareketleri, ağır ekonomik bunalımlar, siber saldırılar, enerji arz güvenliği, Milli güvenliğimiz ile hak ve menfaatlerimizi tehdit eden yurt dışı kaynaklı gelişmeler, deniz/çevre kirliliği alanlarında; koordinasyonun nasıl ve hangi kurum tarafından sağlanacağı konusunda, yöntem ve yönetim boşlukları ortaya çıkmıştır.

Ortaya çıkan bu ihtiyaç çerçevesinde, Başbakanlıkça çıkarılan (2014/18) genelge ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görev alanına giren koordinasyon hizmetlerinden ayrı olarak, Başbakanlık Müsteşarı veya görevlendireceği Müsteşar Yardımcısının üst koordinasyonunda, yurt içinde kamu düzenini ve güvenliğini ciddi şekilde bozucu nitelikte olayların yol açtığı acil durumlarda koordinasyon sağlama görevi İçişleri Bakanlığına verilmiştir.

Yukarıda sayılan görevlerin yürütülmesinde daha etkin yönetim ve koordinasyon sağlamak üzere; Bakanlığımızda İçişleri Bakanlığı Güvenlik ve Acil Durumlar Koordinasyon Merkezi, Valiliklerde ise İl Güvenlik ve Acil Durumlar Koordinasyon Merkezi (GAMER) kurulması 22.12.2016 tarihli ve 594 sayılı Bakan onayı ile uygun görülmüştür (İçişleri Bakanlığı, 2017).

Sonuç

Özellikle küreselleşmeye bağlı olarak ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonucunda dünya düzeni ulusal egemenliğin ötesine doğru hareket etmektedir. Ulusal egemenlik sonrası siyasi mantık da tartışmaya açık olmakla birlikte güvenlik sorunlarına çözümün uluslar-üstü yapılarda aranması gerektiğini varsaymaktadır. Güvenliğin kendisi ise odakta sadece fiziksel güvenliğe yönelik

tehdit olarak kalsa bile, giderek karmaşık bir hal almaktadır. Ölümcül tehditler toplumun farklı kesim ve seviyelerinden, hem ulusal hem de uluslararası düzlemlerden gelebilmekte ve oluşun/oluşabilecek kriz noktaları ülkeler için önemli sorun adacıkları oluşturabilmektedir.

Bu noktadan hareketle bir devletin iç ve dış güvenliğini tehdit eden krizler zamanında önlenemez veya süreç düzgün yönetilemez ise bu krizlerin sosyal, siyasal, ekonomik ve güvenlik boyutundaki maliyetlerinin çok yüksek düzeylere çıkması ve ülkeye zarar vermesi kuvvetle muhtemeldir.

Güvenlik açısından bakıldığında kriz, barışta veya normal şartlarda ülkenin ulusal güvenlik ve çıkarlarını, siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek, tehlikeye sokabilecek aniden ortaya çıkan beklenmedik durum ve olaylar ile başlayarak silahlı çatışmaya kadar tırmanan, müteakiben barış durumuna ve normal şartlara dönülmesine kadar uzanan bir süreçtir.

Kriz yönetimi ise muhtemel kriz durumuna karşılık, kriz sinyallerinin alınarak, değerlendirilmesi ve kriz durumunun en az kayıpla atlatabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanması sürecidir.

Bir ülkenin güvenliğini ilgilendiren alanlarda meydana gelebilecek krizlerde, kriz yönetim sürecinin temel aşamalarını; önce bilgi toplayarak durumu analiz etmek, buradan hareketle ulaşılabilecek hedefleri ve seçenekleri tespit etmek, seçeneklerin içinden en uygun olanı uygulamak ve bu döngüyü geri besleme kanalları ile devam ettirmek oluşturmaktadır.

Bu noktadan hareketle güvenlik alanında başarılı bir kriz yönetiminin temel taşlarını ise; krizi önceden sezmek, önleyici tedbirler konusunda süratle karar alarak yürürlüğe koymak, krizi büyümeden önlemek hususları oluşturmaktadır.

Güvenlik alanında meydana gelebilecek iç ve dış kaynaklı krizlerde öne çıkan en önemli hususun krizlerin gerçekleşmeden önlenmesi noktasında etkin bir istihbarat mekanizmasının oluşturulması olduğu düşünülmektedir. Doğru kaynaklardan zamanında elde edilebilen ve etkin bir şekilde değerlendirilen bir istihbarat, krizleri önleme noktasında hayati bir önem taşımaktadır.

Krizlerin etkin yönetimi hususunda istihbaratın toplanması konusundan sonra öne çıkan ikinci husus ise toplanan istihbaratın doğru bir şekilde analiz edilmesi ve karar vericilere çözüm önerilerinin zamanında iletilmesidir. Burada öne çıkan husus alınan istihbaratta yönlendirilmiş olabilecek bilgiyi doğru bir şekilde ayıklayabilecek ve analiz edecek yetişmiş personelin bulunmasıdır.

Sonuç olarak güvenlik alanında meydana çıkabilecek krizlerle başa çıkmada; istihbarat, muhtemel krizle ilgili alınan istihbaratın doğru değerlendirilmesi ve karar vericilere en uygun çözüm önerilerinin sunulması ve

krizlere hızlı ve etkin bir şekilde cevap vermede uygun kurumsal altyapı ve beşeri kapasitesinin oluşturulması gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Alonot (2017) <http://alonot.com/afet-ve-kriz-yonetimi-ders-notlari-afet-ve-krizin-ozellikleri/> Erişim Tarihi:10.07.2017.

Arslan, N. T. ve H. Tağraf (2003) “Kriz oluşum süreci ve kriz yönetiminde proaktif yaklaşım”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2003.

Arslan, A. (2009) “Kriz yönetiminde liderlik”, *Akademik Bakış*, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN:1694 – 528X Sayı, 18, Ekim – Kasım – Aralık 2009: 179-190.

Aykaç, B. (2001) “Kamu yönetiminde kriz ve kriz yönetimi”, *G.Ü. İ.İ.B.F Dergisi*, 2/2001.

Demirtaş, H. (2000) *Kriz Yönetimi*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Yaz 2000.

DKBB (2017) “Kriz yönetimi”, http://dkbb.gov.tr/upload/dosyalar/Kriz_Yonetimi_17.12.2015.pdf Erişim Tarihi:14.07.2017.

Hettne, B. (2008) “Teori ve pratikte güvenliğin bölgeselleşmesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 87-106.

İçişleri Bakanlığı (2017) <http://www.icisleriafad.gov.tr/> Erişim Tarihi: 14.07.2017.

Karaköse, T. (2007) “Örgütler ve kriz yönetimi”, *Akademik Bakış*, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN:1694 – 528X Sayı, 13 Ekim – 2007: 1-15.

Krizyönetimi (2017) http://www.krizyonetimi.com.tr/kriz_nedir.html Erişim Tarihi:10.07.2017.

Patan, G. N. (2009) *İşletmelerde Kriz Yönetimi ve Stratejisinin Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

Sezgin, F. (2003) “Kriz yönetimi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2003.

TDK (2017) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5968b38c3f9624.50569025 Erişim Tarihi:10.07.2017.

Yılmaz, S. (t.y.) *Teorik Çerçeve Kriz Kavramı ve Kriz Yönetimi* http://www.academia.edu/22186544/Teorik_%C3%A7er%C3%A7evede_kriz_kavram%C4%B1_ve_kriz_y%C3%B6netimi Erişim Tarihi:14.07.2017.

Yayımlandı: İdarecinin Sesi dergisi, Sayı: 179, Eylül-Ekim 2017.